

דפים יד – טו

יט. מה הדין בנדרים דלהלן?

- א. 'קונם שאני ישן' / מדבר / מהלך.
- ב. 'קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר'; 'קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום'.
- ג. 'קונם עיני בשינה'.
- ד. האומר לאשה 'קונם שאני משמשך'. וכן באשה.

א. 'קונם שאני ישן' (וכן 'שאני מדבר' וכל דבר שאין בו ממש. תוס'), הואיל ולא אסר חפץ, שלא אמר 'קונם עיני בשינה' – אין הנדר חל על דבר שאין בו ממש. ואולם אמר רבינא שמדרבנן עובר בכל יחל.

א. נראה שהלכה כרבינא שהוא בתראה, ועוד שאין חולק על דבריו (תוס'; ר"ן טו וש"פ. והמאירי הביא דעה שרבינא אמר רק בדעת רבי יהודה ואין הלכה כן, ודחה דעה זו). ומלקים אותו מדרבנן (רש"י). וצריך פתח ממקום אחר (רמב"ם ג, יב. ואף בת"ה – לחם משנה).

ויש סוברים שהלכה אמנם אין מורים התר בלא התרה אבל אין בדבר משום כל יחל מדרבנן (ע' כס"מ שם. ואין כן דעת שאר המפרשים שם).

ב. יש אומרים שכשאוסר על חברו בדבר שאין בו ממש, אינו אסור כלל ולא צריך התרה (עפ"י רשב"א יג: וכן נטה המאירי. ואין נראה כן מפשט דברי הרמב"ם (ספ"ג) ולשון השו"ע רי"ג, א. וע"ש בחדושי רעק"א).

ב. 'קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר'; רב יהודה אמר רב: אל ישן היום – שמא ישן למחר ונמצא עובר בכל יחל דברו למפרע. ורב נחמן אמר: ישן היום ואין חוששים שמא ישן מחר. וכיוצא בדבר בשאר נדרים שתלאם בתנאי, כגון המדיר את אשתו הנאה ממנו עד הפסח אם תלך לבית אביה עד החג.

א. הלכה כרב יהודה (רמב"ם ד, יד; ר"ן) הואיל ונשאו ונתנו בגמרא אליביה (ר"ן).

ב. אם ישן היום וישן למחר – עובר למפרע בכל יחל (שו"ת הר"ן נא ועוד), ולוקה (כן כתב רש"י בד"ה קונם עיני וד"ה ורב נחמן וד"ה כי לא. וכ"כ הרמב"ם (ד, יד) לענין אכילה והליכה).

ג. נראה שאין רשאי החכם להתיר נדר זה ביום הראשון, לדעת האומר שכל עוד לא הגיע זמן האיסור אין נקרא 'חל הנדר' (עפ"י שו"ת הר"ן נא – דלא כדעת השואל שם).

ומודה רב יהודה באומר 'קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום' – שישן היום, ואין חוששים שמא ישן מחר כיון שהוא גוף האיסור, ורק כשהוא התנאי חשש רב יהודה שמא אינו זהיר בו.

ג. 'קונם עיני בשינה' – הרי זה נדר שוא ואינו חל, שהרי אי אפשר לו לאדם שלא ישן לעולם (וכן באומר 'שלא אוכל' סתם, משמעו לעולם. רשב"א). וכן הנשבע שלא ישן שלשה ימים – מלקים אותו (משום לא תשא את שם ה' לשוא) וישן לאלתר, ואין ממתנינים עד שיעבור על שבועתו (מפני שלא חלה כלל וכבר עבר בשעת השבועה. ר"ן).

א. כתבו הר"ן והרשב"א שבנדר אין מלקים אותו, שלא מצינו איסור בנדר שוא. ובפירוש הרא"ש מובא שאסור אלא שאינו לוקה. ובתוס' בגטין (לה סע"א) מבואר שעובר מיד בשעת נדרו בכל יחל. וכן מבואר מפרש"י כאן ובשטמ"ק, וכ"כ המאירי בשם התוס', שמלקים אותו. וכן משמע בריטב"א (בדף לא. וע' נמו"י להלן כח שלא התירו לידור לשקר אף במקום אוגס. ונראה כוונתו שאסר עצמו באם כך וכך ואין כוונתו לאסור, ומשום חילול דברו אסור).

ב. תלה האיסור בתנאי כגון קונם כל פירות שבעולם עלי אם אעשה דבר פלוני; ר"ת אמר שלא חל הנדר, אעפ"י שאפשר לו שלא לעשות אותו דבר ולא יאסר מ"מ כיון שהוציא מפיו 'כל הפירות שבעולם' – נדר שוא הוא ולא חל כלל (מובא ברא"ש כתובות פ"ו ג). ואין כן דעת ר"י (ע' הג"א שם ותוס' שם ע"א רע"א).

ד. האומר לאשתו 'קונם שאני משמשך', משמע מפשט הגמרא (כפירוש הר"ן ועוד) שאין נדרו חל מפני שמשועבד לה מהתורה לעונתה, אבל אם אסר על עצמו הנאת תשמיש ממנה – חל הנדר כי רשות ביד האדם לאסור על עצמו הנאה.

א. הר"ן כתב שהנדר אינו חל אלא מדרבנן כי הנאת תשמיש אין בה ממש [כל שלא אסר עליו את גופה מתשמיש], ואעפ"כ חל הנדר להפקיע מצות עונה ופריה ורביה, שחכמים מתנים לעקור דבר מהתורה ב'שב ואל תעשה'.

ודעת כמה ראשונים שב'הנאת תשמישך עלי' הרי זה כדבר שיש בו ממש ואסור מהתורה, וכן בכל מקום שהזכיר את החפץ, כגון 'קונם ישיבת סוכה עלי' (עתוס' ד"ה רבינא; פירוש הרא"ש; רמב"ן ריש מטות. וכן נראה מדברי הרמב"ם ג,ו). ויש חולקים (ער"ן כאן ולעיל יג: ולהלן טז: וכן נטה הרשב"א בסוף דבריו [אם כי בתחילה צדד כדעה זו]. וכ"כ הפוסקים משמו – ע' בשו"ת הריב"ש החדשות ד כ; ב"י יו"ד רלד, דף קס.).

ב. הרשב"א פירש שגם באומר 'קונם שאני משמשך' מפרשים דבריו באופן שחל הנדר, שאסר הנאת תשמיש עליו.

ג. התוס' (בד"ה תנן) כתבו לפי תירוץ אחד שאם תלה הנדר בדבר שיכולה לקיים כגון שלא תלך לבית אביה – חל הנדר אעפ"י שאמר 'קונם תשמישי עלייך' שהרי לא תלך ולא תיאסר (וצ"ע בדעת ר"ת המובא ברא"ש כתובות פ"ו ג. ע"ש בהג"א).

וכן הדין באשה; אם אמרה 'תשמישי עליך' – כופים אותה ומשמשותו שהרי משועבדת לו. ואם אסרה על עצמה הנאת תשמישו – אסור, שאין מאכילים לאדם דבר האסור לו (אלא שיכול הבעל להפר, שהרי זה מדברים שבינו לבינה, כדלהלן פנ:).

דין האומר 'קרבן לא אוכל לך', 'הא קרבן... – נתבאר לעיל יג. 'לא קרבן... – לעיל י-יא.

דף טז

כ. א. מה הדין בשבועות דלהלן? 'שבועה לא אוכל לך'; 'הא שבועה שאוכל לך'; 'לא שבועה לא אוכל לך'.

ב. חומר בשבועות מבנדרים וחומר בבנדרים מבשבועות, כיצד?

ג. הנודר הנאה מן הסוכה, האם אסור בסוכה של מצוה?

א. שנינו: 'שבועה לא אוכל לך' 'הא שבועה שאוכל לך' 'לא שבועה (גרסת הר"ן: 'לשבועה') לא אוכל לך' – אסור.

בשלשת האופנים משמע שאוסר עצמו מלאכול בשבועה. ואפילו לרבי מאיר שאין לו 'מכלל לאו אתה שומע הן', והו רק בנדרים וכד' שיש בהם ענין ממון, אבל בשבועות (שהן החמורות. רא"ש ותוס') שומעים הן מכלל הלאו, וכאילו אמר אכילתך אסורה עלי בשבועה. ולפי תירוץ אחד בתוס' משמע שבאופן זה אין השבועה חלה אלא מגזרה דרבנן, שמא יאמר 'שבועה' וידלג על 'לא'.